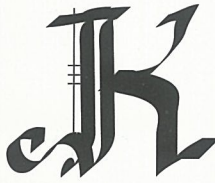

yazı: ayda gündüz

Masallarla büyüdük.
Hazır büyümüşken
şu masalları bir daha
açalım dedik.

açıl sısam açıl!

Üçükken bayıldık masal dinlemeye... Bir taraftan "olmaz canım" derken, diğer taraftan "keşke" dediğimiz sihirli tarafları onları bizim için inanılmaz çekici kıları.

"Koca ülkede Sindrella'dan başka 37 numara ayakkabı giyen kimse yok muydu?" ya da "oduncunun, kurdun karnını kesip kurtardığı Kırmızı Başlıklı Kız ve büyükannesi, çiğnenmeden mi yutuldu?" gibi sorular küçükken kafamızı kurcalarken, büyüdükçe onların yerini başka sorular aldı.

Kim uydurdu bu masalları?

Masalların kimlere ait olduğu sorulduğunda çoğu kişi Grimm Kardeşler, Charles Perrault ya da Hans Christian Andersen'i hatırlarlar. Oysa bu masalların çoğu; büyükanneler, yaşı geçkin kadınlar tarafından, gençlere belirli konularda üstü kapalı bir şekilde hayat tecrübesi vermek amacıyla anlatılmış ve ağızdan ağıza yayılmış.

Grimm Kardeşler köylülerden dinledikleri bu öyküleri yeniden düzenleyip okuyucuları ya da dinleyicileri için uygun(!) bir hale getirerek yayınlamışlar. Perrault'nun pek çok masalı, eskilerin birer uyarlaması...

Ewel zaman içinde masallar çocuklar için yazılmamış... Pek çok masal önemli değişikliklere uğramış aslında. Karanlık ve dehşet verici kısımları bir tarafa atılmış. Bildiğimiz o en popüler masallar bile, zaman içinde dilden dile anlatılırken ya da elden geçirilip yazılırken sterilize(!) edilmiş. O zamanlar radyo, televizyon nerdee... Ancak ve ancak birileri anlatıyor, başka birileri duyuyor; ve zamanla çoğu masallar değişime uğruyor, yumuşatılıyor. Hatta, belki de böylesi kimilerinin işine geliyor.

Karanlık çöküyor, korku kol geziyor...

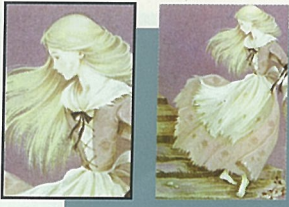
Pek çok araştırmacı masalların, kökeninde çocukken dinlediğimizden çok daha fazla dehşet unsuru içerdiğine inanıyor. Vahşi hayvanlar, şekil değiştiren kötü güçler, büyüler, cam tabutlar, manzaralı mezarlar, kaleler, Gotik şatolar, bize şölen havası içinde veriliyor, tüyler ürpertici durumlara yol açıyor. Bazen vahşete dönüşüyor, hatta bazen çığ bir **açlık** şeklinde görülüyor. İşte bir örnek: Kırmızı Başlıklı Kız masalının farklı anlatımlarından birinde kurt, kızı bilmeden büyükannesinin etini yemesi için teşvik ediyor. Başka bir örnekte, geyiğin ciğerini Pamuk Prenses'inki zannederek kocasına yedirmeye çalışan bir üvey anne tipine rastlıyoruz. Uyuyan Güzel'in farklı bir yorumunda ise, kralın aldatılan kıskanç karısı, Uyuyan Güzel'i yemeyi arzuluyor. Bu belki de yamyam toplumlardaki, düşmanın etini yiyerek onun gücüne sahip olma inancından çıkarak ortaya atılmış bir yorumdur.

Uykudan Önce-Uykudan Sonra... Peki ya arada? Parmağına iğne batan Uyuyan Güzel'in 100 yıllık uykusunun aslında pek de huzurlu geçmediği iddia ediliyor.

Bir söyleme göre bu uzun düşü sırasında ona rastlayan bir prens değil kral. Gezinti yaparken Uyuyan Güzel'i gören kral kızımızdan çok etkileniyor. Uyandırmak için öpücük filan da vermiyor. Sarsıyor, bağırıyor, çağırıyor ama nafiye tabii. Uyandıramasa da onunla beraber oluyor. Sonunda çaresiz karısının yanına dönüyor. Kızcağzın bu beraberlikten Güneş ve Ay isimlerinde ikizleri oluyor (Bu arada mişıl mişıl uyurken nasıl doğum yaptığı ve çocuklara bu isimleri kimin koyduğu muamma tabii). Süt emmek isteyen çocuklardan biri annesinin parmağını emmeye kalkınca iğne çıkıyor ve Uyuyan Prenses nihayet uyanıyor. Derken kral yine bir gezinti sırasında kızın uyandığını, çocuklarının sağlıklı olduğunu görüyor. Bu arada, kralın bir türlü çocuğu olmayan karısı gerçeği öğrenince öfkeden kuduruyor ve (ayrıntılara girmeyelim) türlü kötülükler planlıyor. Uzun lafın kısıası, Kral Uyuyan Güzel'le evleniyor. Çocuklarıyla birlikte sonsuza dek mutlu yaşıyorlar.

Gerçek Alice

"Alice ve kardeşi Lorina "
Lewis Carroll'un çektiği bir fotoğraf

Rap

un z

e l ,

Sind

rella

Pam

u k

Pren

ses

...

42

hillsider 16

Rapunzel, Sindrella, Pamuk Prenses... Nedir bu kızların üvey annelerinden çektikleri? Yoksa...

Pamuk Prenses ve 7 Cüceler için Grimm Kardeşlerin yaptığı ilk uyarlamayla üçüncüsü arasında büyük farklar var. Çok az bilinen ilk hikayede üvey anne yok. Kıskaç kadın Pamuk Prenses'in öz be öz annesi. Pamuk Prenses'i ormana götürüp bırakan da karısının isteklerine dayanamayan babası. En şaşırtıcı kısmı, prensesin ormanda uyuyan bir prene rastlaması ve ona aşık olması. Pamuk Prenses, tam 7 yıl boyunca prene bakıyor ve sonunda ne yapıp edip onu uyandırıyor. Üvey annenin genç kıza yaptığı büyüler bu noktadan sonra başlıyor. Grimm Kardeşler için bu kadarı da gerçekten fazlaymış!!!

Masalın başka bir anlatımına göre ise bir kont ve kontes karlı bir havada gezintiye çıkıyorlar ve bu sırada kont, teni kar gibi bembeyaz, yanakları çilek gibi kıpkırmızı bir kıza olmasını diliyor. Derken karşısına böyle bir kız çıkıyor. Pamuk Prenses böylece saraya getiriliyor. Aniden kendinden güzel bir evlat sahibi olan kontes durumu çekemeyince, rakibesinden, karda düşürdüğü eldiveni ararken kendisine eşlik etmesini istiyor. Kızı ormanın derinliklerinde indirip atlı arabasıyla hızla oradan uzaklaşıyor. Sonraki bölüm bildiğimiz gibi: Cücelerle birlikte geçen süreç başlıyor. Ama burada önemli bir durum var.

"Dikkatli ol Pamuk Prenses!"

Pamuk Prenses bu arada büyüyüp serpiliyor tabii. Çocukluktan çıkıyor, büyüyüp iyice güzelleşiyor. Yani durumu tehlikeli, dış tehditlere açık. Cüceler zaman zaman hepimizin ihtiyaç duyduğu psikologlar ya da yakın dostlarımız gibi koşulsuz sevgi gösteren, yardıma koşan kişiler. Tehdit edici bir tarafları yok, çünkü küçük, güdük(!), anlayışlı tipler. Cüceler madende çalışıyorlar (bize ormanda ağaç kestikleri söylense de); çalışkanlar ve değerli bir şeyler arıyorlar. Kavuştukları en değerli şey ise Pamuk Prenses. Onun olgunlaşma süreci hatta cinsel gelişimi sırasında rastlayabileceği en uygun kişiler. Çünkü ondan bir şey çalmıyorlar. Onu koruyorlar, destekliyorlar ve ona bir rol veriyorlar. Pamuk Prenses ev işleriyle ilgileniyor, onlara lezzetli yemekler yapıyor, çamaşırlarını yıkıyor.

Pamuk Prenses her ne kadar cücelerın "dikkatli ol" uyarılarına uymaya çalışsa da parlak, kırmızı bir elmaya dayanamıyor. Aynen İncil'de Adem ve Havva'nın yasak elmaya dayanamamaları gibi... Üvey anne Pamuk Prenses'e ne tür bir hediye getirmişti acaba?

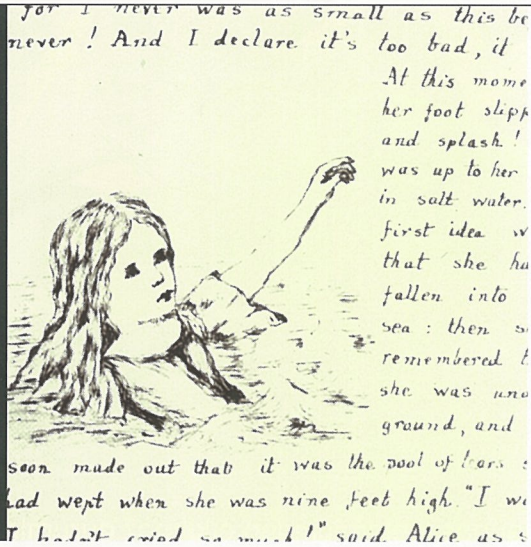
Geceyarısından sonra büyü neden bozuldu?

Külkedisi Sindrella'nın eski anlatımlarından pek çoğunda, Sindrella'nın perisinin ölmüş annesi olduğu söyleniyor. Annesi öldükten sonra bile kızının iyiliği için peri olup ona geri dönüyor. Sindrella'nın baloya gitmesini istiyor. Onun prensin gönlünü fethedeceğinden de emin. Ancak tek başına baloya giden bir genç kızın geceyarısından geç dönmesi hiç de yakışık almaz! Kendini gecenin akışına kaptırıp prensle çok ileri giderse n'olur sonra. Kızından bu büyülü anları tadında bırakmasını istiyor, aksi takdirde büyüün bozulacağını söylüyor. Sindrella, 3 gece süren balonun ilk 2 gecesi vaktinde dönüyor. Ancak son gece olanlar oluyor.

Sindrella, bugüne kadar 300'den fazla şekilde anlatılmış. Hikayenin en popüler versiyonları çok az bilinen başka bir öyküyle inanılmaz benzerlikler taşıyor. Aradaki tek fark, Sindrella'nın çektiği acıların üvey annesinden ve üvey kardeşlerinden değil, gerçek babasının şehvetli duygularından kaynaklandığı...

Lewis Carroll

43
hillsider 16

Kırmızı Başlıklı Kız koca kurdu nasıl büyükannesi zannetti?

Belki de kurtları henüz yeterince tanııyordu. Ya da erkekleri... Grimm Kardeşler'in Kırmızı Başlıklı Kız'ı büyükannesine giderken yolda birbirinden güzel çiçekler(!) görüyor. "Bir tane daha"... "Bir tane daha"... "Hmmm! Çok güzelmış"... "Bu sonuncu"... derken giderek geç kalıyor ve kurdun büyükannesini yemesine mani olamıyor. Grimm'lerin yorumu ortada: "Daima yolumuzda kalmalı ve hiç durmamalıyız. Böylece asla zarar görmeyiz." Her neyse, kızımız aynı saflığı büyükannesinin evine vardığında da sürdürüyor ve kurdun "seni daha iyi..." yaklaşımıyla mideye cumburlop iniyor. Sonunda bir oduncu kurdun karnını yararak ikisini de kurtarıyor. Kırmızı Başlıklı Kız büyükannesinden bilgeliği edininip büyüyor ve kurtla başa çıkmayı, tehlikelerden kurtulmak için bir erkeğe ihtiyaç duysa da onu doğru seçmesi gerektiğini (bkz. oduncu!) öğreniyor.

Perrault'un Kırmızı Başlıklı Kız'ı ise kurtulamıyor. Büyükanne ve kız kurdun midesinde kalıyorlar. Yaşlı kadın onu içeri aldığı için, kız ise yabancılarla flört ettiği için cezalandırılıyor. Hikayenin sonundaki mısralar bize şu bilgiyi veriyor: "İnci kadar saf yetişen güzel kızlar, onlara erkeklerin yönelttiği sözleri sorgulamalı". Aynı sorgulama, Hansel ve Gretel'in cadının şekerlemeden yapılmış evine rastlayıp tuzağa düşmesinde de yapılabilir. Kırmızı Başlıklı Kız için her iki anlatımda da "iyi olun, yoldan şaşmayın, erkeklere dikkat edin, sekse ilginizi bastırın" yorumu yapılmış.

Sadece batıda değil, doğuda da masallar dilden dile anlatılarak duyulmuş ve çeşitli şekillerde yorumlanmış. İran'dan Hindistana, Çin'e, Arabistan'a, Mısır'a ve güzel yurdumuza yayılmış olan yüzlerce... hayır hayır, binlerce masalın başında 1001 Gece Masalları geliyor.

Evvel zaman içinde deve tellal, pire berber iken...

Sultan karısının kendisine ihanet ettiğini düşünerek, kıskançlıktan kudurur ve onu öldürtür. Ancak bütün kadınlardan intikam almak istemektedir. Derken aklına bir fikir gelir. Hergün yeni bir kadınla evlenecek ve gün batımında da onu öldürecek. Gel zaman git zaman, ülkede öldürecek genç kız kalmaz. Sonunda Başvezirin güzel kızı Şehrazat durumu bile bile Sultan'la evlenmeyi kabul eder. Ancak tek bir şartı vardır. Sultan, evlendikleri günün gecesi Şehrazat'ın anlatacağı masalı dinlemeden onu öldürtmeyecektir. Masalları seven Sultan bu öneriyi kabul eder. Bir, iki, üç, beş derken, geceler gündüzleri, gündüzler geceleri kovalar. Sultan masallara doyamaz. 1001 gecenin sonunda, Sultan Şehrazat'ı öldürmekten vazgeçer. 40 gün 40 gece düğün yaparlar ve mutlu mesut yaşarlar. Sultan önce kızı katlettiği için nasıl vicdan azabı çekmeden mutlu mesut yaşar, orasını ben de bilemeyeceğim ama 1001 Gece Masalları işte böyle başlar.

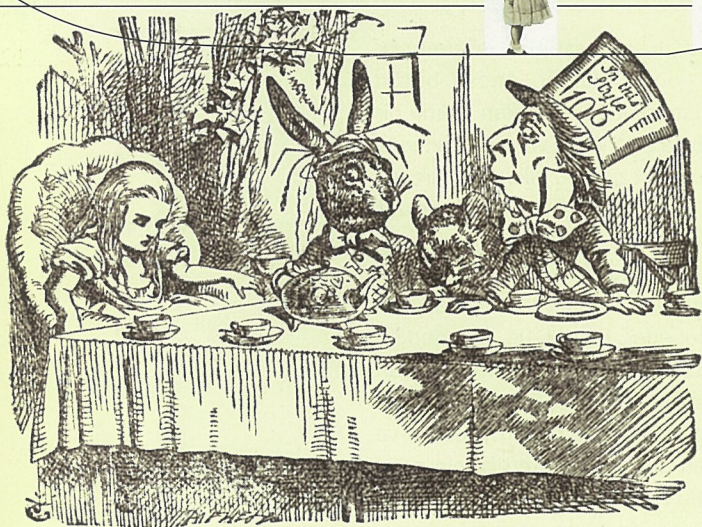
Aleaddin'in Sihirli Lambası, Sinbad, Ali Baba ve 40 Haramiler; 1001 Gece Masalları'nın en meşhurları. Her biri için sayılamayacak kadar çok yorum yapılabilir. 1001 dereden su getirip de her birinden teker teker bahsetmeyelim. Özellikle batılılara son derece egzotik gelen, fantezilerini süsleyen taraflarını (cariyeler, odacılar, oriental kostümler ve kumaşlar, saraya satılan kızlar, harem, çöllerde geçen yolculuklar, Zümrüt-ü Anka Kuşu gibi) düşünürsek, 1001 Gece Masalları hakkında da bir sonuca varabiliriz sanırım.

Aynı türden olmasa da bahsetmeden geçilemeyecek bir masal kitabı daha var: Alice Harikalar Diyarında.

Tüneller, geçitler, kapılar, geyik muhabbeti(?) yapan hayvanlar, halisünasyonlar, içinden çıkılmaz durumlar...

Lewis Carroll'un Alice'in maceralarını yazarken uyuşturucu etkisinde olduğu şeklinde yorumlar var. Bu tür absürd bir hayal gücüyle yazılmış bir öykünün ancak belirgin bir uyuşturucu tribinin özellikleriyle ortaya çıkabileceği iddia ediliyor. Tabii kimsenin adamcağızı o halde görmüşlüğü filan yok, ama yine de bu yorum insanı ister istemez düşündürüyor. Kitabın ilk basımında yer alan ve öykünün ayrılmaz bir parçası haline gelen Tonniel'in ilginç ve bazen de dehşet verici çizimleri de bu iddiaya yardımcı olmuş olabilir tabii.

Ortaya atılan bir diğer iddia da Carroll'un kız çocuklara karşı normalin ötesinde bir ilgi duyduğu. Carroll'un çoğu ana karakterinin küçük kızlar oluşu ve kendi ağzından onları çok sevdiğini söylediği biliniyor. İngiliz yazarın, zamanının büyük bir kısmını küçük kızlarla oynayarak geçirdiği, onlarla yakın dostluk içinde olduğu, fotoğraflarını çektiği, çay saatlerinde evine yetişkin dostlarından çok onları davet ettiği bugün anlatılıyor. Bunların arasında, Oxford Kilisesi papazının kızlarından Alice'in onun için ayrı bir yeri varmış. Harikalar Diyarındaki Alice, işte bu gerçek Alice'den ilhamla ortaya çıkmış. Oxford'daki Alice Müzesi'nde Alice'in Lewis Carroll tarafından çekilmiş pek çok fotoğrafı bulunuyor. Carroll'un yakınları ve bazı hayranları her iki iddiayı da yalanlıyor ve bunları değişik şekillerde yanıtlıyorlar. Bazıları bunların psikoloji dünyası için birer pazarlama taktiği olduğunu söylüyor. Carroll'un yeğeni, onun küçük kızlarla arkadaşlık ettiğini doğruluyor, ancak bu ilginin cinsellik düzeyinde olmadığını savunuyor. Çocukların hayal gücünün ona yepyeni kapılar açtığını ve Carroll'un bu nedenle yetişkinlerle çok daha zor ve sorumluluk getirecek birlikteliklerden ziyade çocuklarla kurduğu dostluğu tercih ettiği açıklamasını yapıyor.

Alice, gözlerde belirene kadar bekledi, sonra ba-

«Sizin masanız olduğunu bilmiyordum,» dedi Alice «üç kişi için hazırlanmamış ki.»

Yazarın bilinen bir özelliği ise, yemek yeme konusundaki negatif takıntısı. Carroll, insanları yemek yerken görmekten nefret ediyor. Alice'in yolculuğu sırasında, bunun kötü sonuçlar doğurduğuna sıkça rastlıyoruz. Alice'in büyüüp küçülmesi, boynunun uzaması, çay partisindeki kavga ve oyun kartlarının kızgınlığı hep arsızca yemek yemenin cezası!!! Alice'in kraliçenin turtalarını yemek istediği yılanlı bahçe, çoğu yorumcuya göre aslında Cennet Bahçesi'ni temsil ediyor. Bu durumda Alice, günah işlemek üzere olan Havva rolünü kapıveriyor tabii!!!

Onlar ermiş muradına... Ya biz?

Biz de masallarla yaşamayı keyifle sürdürdük. Bazılarımız masalları farklı dallara uyarladılar. Bunu yaparken zaman zaman işlerine geldiği gibi davranıp onları bir yönüyle kullandılar. Onlar Grimm Kardeşler'den farklı bir şey yapmadılar aslında. Bugün masallarda rastladığımız pek çok öğe, hem cinsellik, hem de dehşet unsuru olarak sıkça kullanılıyor. Taş bebekler, ninniler, eskilere dayanan büyü, sihirli vaziyetler, sırlarla dolu gizemli bakışlı dedeler, nereden esinlenilip korku filmlerinin vazgeçilmezleri haline geldiler? Masalların fantastik yönü, erotik show'ların, fantazilerin, filmlerin, romanların, çizgi romanların nasıl en iyi malzemesi oluverdi? Sonuca şaşmamak gerek.

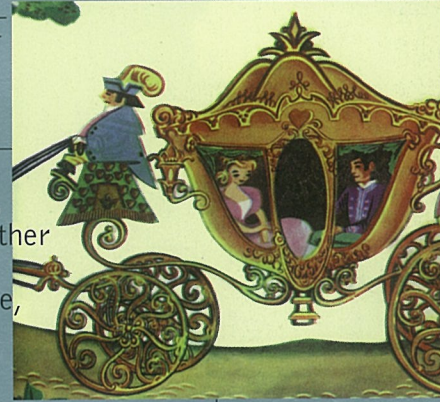

Masalların gerçek yüzü ile ilgili olarak yapılan tüm yorumlar, incelemeler, iddialar göreceli tabii. Ama ister çocuklar için olsun, ister büyükler için; masallar her yaşta okunmaya, düşünmeye değer aslında. Belki bugünlerde çocukluğunuzun masallarına dönmek size de iyi gelebilir.

Bizi hayallere sürükleyen tüm masallara teşekkürler. Ne diyelim... Gökten üç elma düşmüş. Biri masal kahramanlarının, biri sizin, biri de benim başıma...

45

hillsider 16

Its charms by far surpass the other,
And this was what her good godmother
Bestow'd on CINDRELLA fair,
Whom she instructed with such care,
And gave her such a graceful mien,
That she became thereby a Queen.
For thus (may ever truth prevail)
We draw our moral from this Tale.
This quality, fair ladies, know
Prevails much more, you'll find it so,
Tengage and captivate a heart,

Than a fine head dress'd up with art;
'Tis the true gift of heaven and fate,
Without it none in any state
Effectual any thing can do;
But with it all things well and true.

ANOTHER

A Great advantage 'tis, no doubt, to man,
To have wit, courage, birth, good sense and brain,
And other such like Qualities, which we
Receiv'd from heaven's kind hand and destiny.
But more of these rich graces from above,
In your advancement in the world will prove
Of any use, if Godsires make delay
Or Godmothers your merit to display.

cindrella

